

ks. Stanisław Łabendowicz

Zgromadzeni na Świętej Wieczerzy

The Congregation at the Holy Supper

Summary

The celebration of the Eucharist is the source and summit of all Christian life (Vatican Council II, *Lumen Gentium*, No. 11). The liturgical assembly is the fundamental and universally available sign of the Church.

It shows its social nature, hierarchical structure, universality, missionary character and eschatological dimension. A liturgical assembly is a gathering of the lay faithful, chaired by a representative of the church hierarchy, to celebrate liturgical services with Christ, the chief priest. The Eucharist requires its participants to properly prepare and engage in it. Only a properly celebrated liturgy will allow the faithful to draw from the benefits flowing from it.

Key words: congregation, Eucharist, liturgy, Holy Mass, celebration, participation, commitment

Celebrowanie Eucharystii jest „źródłem i zarazem szczytem całego życia chrześcijańskiego” (Sobór Watykański II, *Lumen gentium*, 11 [dalej: LG]), zarówno dla Kościoła powszechnego, jak i dla Kościoła lokalnego oraz dla każdego wiernego (por. *Ogólne Wprowadzenie do Mszału rzymskiego*, 16 [dalej: OWMR]). Liturgię eucharystyczną we współczesnej teologii uważa się za

epifanię Kościoła, a zgromadzenie liturgiczne za podstawowy i powszechnie dostępny znak Kościoła – Ludu Bożego¹ oraz „zasadniczą rzeczywistością liturgiczną”². W zgromadzeniu tym „można dostrzec istotne cechy Kościoła: jego naturę społeczną, hierarchiczną strukturę, powszechność, misyjność i wymiar eschatologiczny”³. Jednak, jak zaznaczył w swoim

¹ Por. Cz. Krakowiak, *Zgromadzenie liturgiczne jako podmiot celebracji*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 1989, t. 42, nr 3, s. 168-169; J. Grzeškowiak, *Chrystus – Kościół – liturgia*, „Rocznik Teologii Katolickiej” 1976, t. 23, z. 6, s. 5-27; K. Waloszczyk, *Zgromadzenie liturgiczne a misterium Kościoła we współczesnej teologii*, „Studia Theologica Varsoviensia” 1974, t. 12, z. 2, s. 24-40; R. Zielasko, *Parafia jako zgromadzenie eucharystyczne*, „Studia Theologica Varsoviensia” 1968, t. 6, z. 2, s. 75-105; B. Margański, *Rola zgromadzenia liturgicznego w Kościele lokalnym*, „Tarnowskie Studia Teologiczne” 1982, t. 10, s. 324-335; S. Cichy, *Zgromadzenie liturgiczne podstawowym znakiem odnowionej liturgii*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 1978, nr 11, s. 43-52.

² S. Cichy, *Zgromadzenie liturgiczne...*, dz. cyt., s. 44.

³ Cz. Krakowiak, *Zgromadzenie liturgiczne...*, dz. cyt., s. 168-169; por. LG 48-50.

liście apostołskim *Dominicae cenae* Ojciec Święty Jan Paweł II, Kościół „nie urzeczywistnia się przez sam fakt zespolenia ludzi, przez przeżycie braterstwa, do którego daje sposobność uczta eucharystyczna. Kościół urzeczywistnia się wówczas, gdy w owym braterskim zespoleniu i wspólnocie sprawujemy i celebруем Chrystusową Ofiarę krzyża, gdy śmierć Pańską opowiadamy, aż przyjdzie, a z kolei głęboko przejęci tajemnicą naszego Odkupienia, przystępujemy społecznie do Stołu Pańskiego, aby karmić się w sposób sakramentalny owocami Najświętszej Ofiary prześlągalnej” (DC 4). Z tego też względu „Eucharystia to nie coś, a Ktoś, a to wymaga właściwego przyjęcia osoby Zbawiciela. Liturgia jako wspólne dziedzictwo Kościoła, całej wspólnoty wierzących, powinna na Niego wskazywać i do Niego prowadzić”⁴. Tak więc w czasie każdej liturgii eucharystycznej winno dochodzić do spotkania ze Zbawicielem w klimacie wiecznika⁵.

1. Eucharystia – zgromadzenie liturgiczne

Najstarsze korzenie kształtowania się zgromadzenia liturgicznego odnaleźć można już w Starym Testamencie⁶. Pierwszą taką wzmianką jest zebranie się Izraelitów u podnóża góry Synaj, podczas wędrówki przez pustynię po uwolnieniu z niewoli egipskiej. Zgromadzenie to „staje się

uczestnikiem spotkania ze swoim Bogiem”⁷, a poprzedzają je odpowiednie przygotowania, których zadaniem jest rytualne oczyszczenie Izraelitów (zob. Wj 19,10-15)⁸. W czasie zebrania pod górą Synaj Mojżesz, na polecenie Jahwe, zwołał wszystkich członków swojego ludu, a następnie złożył ofiarę dziękczynną ze zwierząt, odczytał przepisy prawa i pokropił zebranych krwią zwierząt składanych Bogu w darze (zob. Wj 24,1-8)⁹. Czynności te – a zwłaszcza ostatnia – oznaczały, że wraz „z przymierzem między Stwórcą a człowiekiem, potwierdzonym znakiem krwi, łączy się konkretne życie moralne, zgodne z Bożą nauką. Dzięki tej ofierze pod Synajem Izrael stał się ludem Bożym”¹⁰.

We wszystkich wielkich zgromadzeniach opisanych w Starym Testamencie dostrzec można „cztery istotne, a zarazem wspólne elementy, a mianowicie: zwołanie w imię Jahwe, odnowienie Przymierza przez ponowne wsłuchanie się w słowa Pana, składanie ofiar oraz wyjątkowa obecność Jahwe pośród zgromadzenia”¹¹. Ważne jest również to, iż w zebraniach tych udział biorą nie tylko wszyscy członkowie Narodu Wybranego – mężczyźni, kobiety, dzieci, ale również cudzoziemcy. Tak zebrana wspólnota, określana terminami: *’ēdā(h)* oraz *kāhāl*, która przedstawiana jest na kartach Starego Testamentu w sposób idealny, obiecuje posłuszeństwo Bogu, okazując Mu w ten sposób wielki

⁴ W. Skworec, *Słowo wstępne*, w: „Zgromadzeni na świętej wieczery”. Program duszpasterski Kościoła w Polsce na rok 2020/2021. Zeszyt teologiczno-pastoralny, Katowice 2020, s. 9.

⁵ Por. Benedykt XVI, *Deus caritas est*, 1 [dalej: DCE]; W. Skworec, *Słowo wstępne...*, dz. cyt., s. 9.

⁶ Por. M. Kołodziej, *Biblijne korzenie zgromadzenia liturgicznego*, „Perspectiva”. Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne” 2009, r. VIII, t. 2, z. 15, s. 77.

⁷ B. Urbanek, *Zgromadzenie w Starym Testamencie*, w: *Natura i cechy zgromadzenia liturgicznego*, red. A. Żądło, Katowice 2010, s. 22.

⁸ Por. tamże.

⁹ Por. M. Kołodziej, *Zgromadzenie liturgiczne, jego natura*, <https://liturgiaecclesiae.pl/tl/Zgromadzenie-liturgiczne%2C-jego-natura.htm>, data dostępu: 22.08.2020.

¹⁰ Tamże; por. B. Urbanek, *Zgromadzenie w Starym Testamencie...*, dz. cyt., s. 23; E.W. Nicholson, *The Covenant Ritual in Exodus XXIV 3-8*, „Vetus Testamentum” 1982, nr 32, s. 80-83, cyt. za: J. Lemański, *Księga Wyjścia. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, Częstochowa 2009, s. 517.

¹¹ Tamże.

respekt. Nie jest ona wyłącznie przedmiotem błogosławieństwa i modlitwy, ale jest także ich aktywnym uczestnikiem, biorąc czynny udział w liturgiach pokutnych, uważnie słuchając słów Jahwe i na nie odpowiadając, a także uczestnicząc w składaniu ofiar i przystępując do rytualnych uczt¹².

W Nowym Testamencie opisywane są przede wszystkim zgromadzenia ludzi wokół osoby Jezusa Chrystusa. Miejscami tych zebrań były zarówno domy modlitwy, np. synagogi (zob. Mk 1,21; Mk 1,23-28; Łk 4,33-37), świątynia jerozolimska (zob. Mt 21,23; Mk 11,11-18,44; Mk 13,2), jak i domy prywatne (zob. Mk 1,29-31; Łk 4,38; Mk 2,1-12), a nawet otwarta przestrzeń (zob. Mt 5,1-2; Łk 6,17-19)¹³. W zgromadzeniach tych uczestniczyli nie tylko Apostołowie czy uczniowie, ale także przypadkowi słuchacze, a niekiedy nawet uczeni w Piśmie i żydowscy kapłani. Najważniejszym jednak zgromadzeniem wokół Osoby Jezusa Chrystusa była Ostatnia Wieczerza (zob. Mt 26,26-30; Mk 14,22-25; Łk 22,14-20), w czasie której zawarł On nowe Przymierze i ukonstytuował nowy lud Boży – lud królewski, kapłański i święty¹⁴. Po zakończonej wieczerzy Zbawiciel rozsyła Apostołów, aby gromadzili rozproszonych i w ten sposób budowali Jego Mistyczne Ciało – Kościół¹⁵. Ostateczne zgromadzenie będzie jednak dziełem Syna Bożego:

„Wtedy pośle On aniołów i zbierze swoich wybranych z czterech stron świata, od krańca ziemi aż do szczytu nieba” (Mk 13,27)¹⁶.

W Nowym Testamencie zgromadzenia liturgiczne są opisane w Ewangelii, Dziejach Apostolskich, listach św. Pawła, Liście do Hebrajczyków czy Apokalipsie św. Jana. Określane są jako: „schodzenie się lub zbieranie Kościoła” (zob. 1Kor 11,18; 14,23) czy też „zgromadzenie się na zebranie” (zob. Jk 2,2). Księgi Nowego Testamentu ujawniają także niektóre elementy takich zebrań¹⁷. Dzieje Apostolskie podają, że Apostołowie, po wniebowstąpieniu Zbawiciela, gromadzili się w Jerozolimie w sali na górze, gdzie trwali jednomyślnie¹⁸ w modlitwie (zob. Dz 1,14). Księga ta przekazuje również, że dla pierwszych chrześcijan ważne było „gromadzenie się wokół Zmartwychwstałego w pierwszy dzień po szabacie (Dz 20,7), którym jest jednocześnie dniem ósmym – dniem nowego stworzenia”¹⁹. Wówczas to wielbili Boga, trwając we wspólnocie, w nauce Apostołów, w łamaniu chleba oraz w modlitwach, wzajemnie ofiarowując sobie do dyspozycji to, co posiadali, aby w ten sposób zaspokoić potrzeby braci w wierze (zob. Dz 2,42-47). Miejscem ich spotkań były przede wszystkim prywatne domy bogatszych współwyznawców, które zwane były

¹² Por. B. Urbanek, *Zgromadzenie w Starym Testamencie...*, dz. cyt., s. 31.

¹³ Por. A. Malina, *Idea zgromadzenia w pismach narracyjnych Nowego Testamentu*, w: *Natura i cechy zgromadzenia liturgicznego*, red. A. Żądło, Katowice 2010, s. 38-40.

¹⁴ Por. tamże, s. 38.

¹⁵ Por. A. Malina, *Idea zgromadzenia...*, dz. cyt., s. 49; Jan Chryzostom, *Homilie do Pierwszego Listu do Koryntian* 27,3; J. Królikowski, *Zgromadzenie liturgiczne – podstawy biblijne i patrystyczne*, w: *„Zgromadzeni na świętej wieczerzy”...*, dz. cyt., s. 40.

¹⁶ Por. A. Malina, *Idea zgromadzenia...*, dz. cyt., s. 49, s. 49.

¹⁷ Por. J. Kozyra, *Zgromadzenia liturgiczne w listach Nowego Testamentu i w Apokalipsie*, w: *Natura i cechy zgromadzenia liturgicznego*, red. A. Żądło, Katowice 2010, s. 51-52; M. Rosik, *Pierwszy List do Koryntian. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, Częstochowa 2009, s. 363n.; F. Gryglewicz, *Listy katolickie. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, Poznań 1959, s. 78.

¹⁸ Termin: „jednomyślnie” może być rozumiany również jako: „jednym sercem” (*homothumadon*). Pojęcie to dobrze charakteryzuje wspólnotę wyznawców Chrystusa (por. J. Królikowski, *Zgromadzenie liturgiczne – podstawy biblijne i patrystyczne...*, dz. cyt., s. 26).

¹⁹ A. Malina, *Idea zgromadzenia...*, dz. cyt., s. 44.

domus Ecclesiae (domy Kościoła, domy zgromadzenia) (zob. Dz 9,43; Dz 9,10-19; Dz 13,1-3; Dz 16,15). Zebrania te można odnieść do głównego wydarzenia w parafii, jakim jest niedzielne gromadzenie się chrześcijan w celu sprawowania Eucharystii²⁰.

W swoich listach św. Paweł używał terminu *Ecclesia* na zgromadzenia o charakterze religijnym. W Pierwszym Liście do Koryntian, stanowiącym syntezę jego liturgicznej doktryny, wskazuje on, że w Koryncie celebrowano Eucharystię, która odbywała w czasie *ἀγάπη* (agape) – braterskiej uczty miłości (zob. 1Kor 11,20)²¹. List do Hebrajczyków, a zwłaszcza jego dwunasty rozdział, można uznać za syntezę nowotestamentowej teologii dotyczącej zgromadzenia liturgicznego²². Jego autor wzywa chrześcijan, aby nie opuszczali wspólnotowych zebrań liturgicznych (zob. Hbr 10,25), gdyż absencja taka jest „deptaniem Syna Bożego i bezczeszczeniem krwi Przymierza”, a także „obelżywym zachowaniem wobec Ducha łaski” (Hbr 10,29). Wskazuje on jednocześnie, że obowiązkiem wiernych służyć Bogu żywemu (zob. Hbr 9,14)²³. Zgromadzenia te utożsamiane są z nową górą Syjon i nazywane uroczystym zebraniem, miastem Boga żywego, niebieskim Jeruzalem czy Kościołem pierwotnych (por. Ga 4,22-26; Ap 14,1). W nich wierni łączą się ze świętymi

i aniołami. W ten sposób objawia się tajemnica świętych obcowania, zgromadzenie to staje się obrazem Kościoła²⁴, a chrześcijanie są „tajemniczo wprowadzani do samego nieba, a w ten sposób, na mocy łaski, «służą Bogu z czcią i bojaźnią» (Hbr 12,28)”²⁵. Św. Jakub w swoim liście akcentuje równość wszystkich uczestników zgromadzenia, bez względu na ich majątek czy status społeczny (zob. Jk 2,2-4). Winni oni stanowić jedną wielką rodzinę dzieci Bożych. Dzielenie bliźnich na lepszych i gorszych to rozbijanie Kościoła, czyli rozbijanie Ciała Chrystusa²⁶. Z lektury Apokalipsy św. Jana wywnioskować można, iż ma ona charakter liturgiczny, a na pewno naznaczone są nim prawie wszystkie wielkie wizje obecne w księdze²⁷. W związku ze swym liturgicznym charakterem księga Apokalipsy skierowana jest w sposób szczególny do ludu Bożego – wspólnoty Kościoła. Św. Jan wskazuje w niej na dwa aspekty Kościoła: doczesny (Kościół pielgrzymujący) oraz nadprzyrodzony (Kościół tryumfujący)²⁸. Zgromadzenia pierwszych chrześcijan obecne w księgach Nowego Testamentu są początkiem realizacji planu Boga zgromadzenia w jedno dzieci Bożych oraz „przypominają ten początek, włączając chrześcijan w to gromadzenie dzieci Bożych i są zapowiedzią ostatecznego spełnienia tego procesu”²⁹.

²⁰ Por. Jan Paweł II, *Dies Domini*, 7 [dalej: DD]; A. Malina, *Idea zgromadzenia...*, dz. cyt., 43-44; J. Kozyra, *Zgromadzenia liturgiczne...*, dz. cyt., s. 51-53.

²¹ Por. J. Królikowski, *Zgromadzenie liturgiczne – podstawy biblijne i patrystyczne...*, dz. cyt., s. 28-29.

²² Por. J. Królikowski, *Zgromadzenie liturgiczne – podstawy biblijne i patrystyczne...*, dz. cyt., s. 26, 31; P. Grelot, *Introduzione al Nuovo Testamento*, t. 9: *La liturgia nel Nuovo Testamento*, Roma 1992, s. 19-43; Y. Congar, *Wezwani do życia*, tłum. A. Ziemiński, Paryż-Kijów-Kraków 1999, s. 139-163; M. Francis, *L'assemblea liturgica*, w: *Scientia liturgica. Manuale di Liturgia*, dir. di A.J. Chupungco, t. 2: *Liturgia fondamentale*, Casale Monferrato 1998, 135-150.

²³ Por. J. Królikowski, *Zgromadzenie liturgiczne – podstawy biblijne i patrystyczne...*, dz. cyt., s. 31.

²⁴ Por. tamże, s. 32; J. Kozyra, *Zgromadzenia liturgiczne...*, dz. cyt., s. 52 i 56; A. Paciorek, *List do Hebrajczyków. Tłumaczenie, wstęp i komentarz*, Lublin 1998, s. 117.

²⁵ J. Królikowski, *Zgromadzenie liturgiczne – podstawy biblijne i patrystyczne...*, dz. cyt., s. 32.

²⁶ Por. tamże, s. 29, 32.

²⁷ Por. W. Popielewski, *Obecność Chrystusa Baranka w liturgicznym zgromadzeniu wspólnoty*, „Poznańskie Studia Teologiczne” 2001, t. 10, s. 55; M. Kołodziej, *Zgromadzenie liturgiczne...*, dz. cyt.

²⁸ Por. M. Kołodziej, *Zgromadzenie liturgiczne...*, dz. cyt.

²⁹ A. Malina, *Idea zgromadzenia...*, dz. cyt., s. 32; zob. J 17,11b.

Współczesne rozumienie zgromadzenia liturgicznego opiera się na nauczaniu Soboru Watykańskiego II, zwłaszcza na konstytucji o liturgii świętej *Sacrosanctum concilium*. Na podstawie soborowych dokumentów³⁰ część autorów uważa zgromadzenie liturgiczne za sakramentalium, inni zaś „wskazują na jego sakramentalny charakter, który z kolei wyprowadzają z sakramentalności Chrystusa jako obrazu Boga oraz sakramentalności Kościoła – znaku żyjącego w nim Chrystusa. Zgromadzenie liturgiczne stanowi swoisty rodzaj symbolu, czyli świętego znaku rzeczywistości nadprzyrodzonej”³¹. Na podstawie *Sacrosanctum concilium* wyróżnić można w nim cztery wymiary:

1) zgromadzenie liturgiczne przypomina obecność Boga w historii zbawienia;

2) zgromadzenie liturgiczne jest miejscem wykonywania kapłańskiego urzędu Chrystusa;

3) zgromadzenie liturgiczne ukazuje integrujące działanie wspólnoty Kościoła;

4) zgromadzenie liturgiczne zapowiada rzeczywistość przyszłą³².

Według konstytucji o liturgii świętej zgromadzenie liturgiczne tworzą „wszyscy ochrzczeni, którzy odpowiedzieli na zawołanie Boże, skierowane do nich przez hierarchię oraz zgromadzili się w określonym miejscu i czasie”³³. Warto zwrócić uwagę na fakt, iż do jego zaistnienia nie wystarczy obecność duchowa czy symboliczna, np. „cyfrowa” (za pomocą środków społecznego przekazu), ale konieczna jest obecność fizyczna³⁴. Każda wspólnota zgromadzona na liturgii eucharystycznej

objawia i urzeczywistnia cały Kościół powszechny, będąc jednocześnie znakiem obecności Zbawiciela w Jego Mistycznym Ciele i spełnieniem Chrystusowej obietnicy: „Bo gdzie są dwaj albo trzej zebrani w imię moje, tam jestem pośród nich” (Mt 18,20). Tworzy więc ona jedną wielką rodziną wierzących, którą łączy przyjęty sakrament chrztu świętego oraz wyznawanie tej samej wiary w Boga Trójjedynego. W zgromadzeniu liturgicznym, mocą Ducha Świętego, obecny jest i działa żywy Chrystus Zmartwychwstały. Wiara w rzeczywistą obecność Zbawiciela stanowi fundament gromadzenia się wiernych, ich wspólnotowej modlitwy oraz udziału w liturgii.

Wspólnota zebrana na liturgii, pomimo tego, że tworzy jedną wielką rodzinę oraz wyznaje tę samą wiarę i przyjmuje te same sakramenty, jest środowiskiem pluralistycznym, różnorodnym i otwartym na innych³⁵. Jawi się jako „znak powszechnej miłości Boga i powszechności Jego dzieła zbawienia”³⁶. Dlatego też nie może być w niej osób uprzywilejowanych. Wszyscy winni być równi, bez względu na rasę, płeć, wiek, status społeczny, zamożność, wykształcenie czy wykonywany zawód. Nikt nie może się czuć w niej niepotrzebny czy odrzucony. Wspólnota ta winna być także zgromadzeniem pojednanym, zgodnie z zaleceniem samego Zbawiciela: „Jeśli więc przyniesiesz dar swój przed ołtarz i tam wspomnisz, że brat twój ma coś przeciw tobie, zostaw tam dar swój przez ołtarzem, a najpierw idź i pojednaj się z bratem swoim. Potem przyjdź i dar swój ofiaruj” (Mt 5,23-24)³⁷. Św. Jan Chryzostom powie: „Kościół

³⁰ Por. M. Kołodziej, *Zgromadzenie liturgiczne...*, dz. cyt.

³¹ Tamże.

³² Por. tamże, SC 5-8.

³³ M. Kołodziej, *Zgromadzenie liturgiczne...*, dz. cyt.

³⁴ Por. tamże.

³⁵ Por. D. Kwiatkowski, *Zgromadzenie liturgiczne*, https://opoka.org.pl/biblioteka/T/TA/TAL/dk_liturgia1.html, data dostępu: 22.08.2020.

³⁶ Tamże.

³⁷ Por. tamże.

służy nie dzieleniu tych, których gromadzi, ale zjednoczeniu i doprowadzeniu do zgody tych, którzy są podzieleni³⁸.

Zgromadzenie liturgiczne posiada charakter wspólnototwórczy i eklezjotwórczy. W nim dokonuje się zjednoczenie człowieka z Bogiem (wymiar wertykalny) oraz budują się więzi pomiędzy ludźmi (wymiar horyzontalny). Sobór Watykański II wskazuje, że źródłem tych jedności jest Bóg Trójjedyny: „Syn Wcielony, Książę pokoju, pojednał wszystkich ludzi z Bogiem przez krzyż swój, przywracając wszystkim jedność w jednym Ludzie i w jednym Ciele” (*Gaudium et spes*, 78 [dalej: GS]; „Duch Święty, który mieszka w wierzących i napełnia cały Kościół oraz nim kieruje, jest sprawcą tej dziwnej wspólnoty wiernych i tak dogłębnie wszystkich zespala w Chrystusie, że jest zasadą jedności Kościoła” (*Unitatis redintegratio*, 2 [dalej: UR]). W nauczaniu Soboru Watykańskiego II wspólnota Kościoła jawi się więc jako: „sakrament, czyli znak i narzędzie wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem” (*Lumen gentium*, 1 [dalej: LG]) oraz jako: „sakrament powszechnego zbawienia” (por. LG 9, 26, 48). To w niej, jako „misterium” dokonuje się spotkanie rzeczywistości Trójcy Świętej z rzeczywistością człowieka³⁹. Wspólnota chrześcijańska musi być również nastawiona na otwartość na drugiego człowieka⁴⁰, gdyż owocem zgromadzenia wiernych wokół słowa Bożego i Eucharystii jest rozesłanie jego uczestników. Rozesłanie to „nie jest już ani rozproszeniem, ani oddaleniem, lecz misją zjednoczonych z Panem,

podążających za Zmartwychwstałym, koniecznym dla głoszenia Dobrej Nowiny całemu światu. Ostatecznym celem tej misji jest zgromadzenie wszystkich rozproszonych, które będzie dokonane w dniu przyścia Pana⁴¹.

Sobór Watykański II za najistotniejsze i najważniejsze dla życia wspólnoty Kościoła uznał zgromadzenie eucharystyczne, zwłaszcza niedzielne⁴², gdyż liturgia jest „szczytem, do którego zmierza działalność Kościoła, i jednocześnie jest źródłem, z którego wypływa cała jego moc” (SC 10). Tak więc niedzielna Eucharystia „uzasadnia i potwierdza całe działanie chrześcijańskie” (KKK 2181), a uczestnictwo w niej jest „świadcstwem przynależności do Chrystusa i Jego Kościoła oraz wierności Chrystusowi i Kościołowi. Wierni potwierdzają w ten sposób swoją komunę w wierze i miłości. Wspólnie świadczą o świętości Boga i nadziei zbawienia. Umacniają się nawzajem pod przewodnictwem Ducha Świętego” (KKK 2182). Radosny i świąteczny charakter zgromadzenia wpływa nie tylko z faktu „wspominania zmartwychwstania Chrystusa czy też wiary w Jego chwalebny powrót, ale także z tej racji, że jest On obecny pośród swoich⁴³. Potwierdza to Sobór Watykański II w swojej konstytucji o liturgii świętej *Sacrosanctum concilium*, głosząc, iż „Chrystus jest zawsze obecny w swoim Kościele” (SC 7). Ze względu na fakt, iż Zbawiciel obecny jest pod konsekrowanymi postaciami eucharystycznymi – jak to stwierdza Sobór Trydencki – w sposób „prawdziwy,

³⁸ Cyt. za: D. Kwiatkowski, *Zgromadzenie liturgiczne...*, dz. cyt.

³⁹ Por. S. Łabendowicz, *Katecheza – wymiar biblijny, eklezjalny, liturgiczny, egzystencjalny, ekumeniczny*, w: *Leksykon pedagogiki religii*, red. C. Rogowski, Warszawa 2007, s. 264-274.

⁴⁰ Por. M. Kołodziej, *Zgromadzenie liturgiczne...*, dz. cyt.

⁴¹ A. Malina, *Idea zgromadzenia...*, dz. cyt., s. 50.

⁴² Por. M. Kołodziej, *Zgromadzenie liturgiczne...*, dz. cyt.

⁴³ J. Królikowski, *Zgromadzenie liturgiczne...*, dz. cyt., s. 37.

rzeczywisty i substancjalny⁴⁴ – to Eucharystia jawi się jako najważniejszy z sakramentów. Ta wyjątkowa obecność czyni z niej „jakby doskonałość życia duchowego i cel, do którego zmierzają wszystkie sakramenty”⁴⁵. Rzeczywista obecność Syna Bożego pod postaciami eucharystycznymi – chleba i wina, które w momencie konsekracji stają się Jego prawdziwym Ciałem i Jego prawdziwą Krwią są najdoskonalszą formą Jego przebywania pośród zgromadzenia liturgicznego (por. SC 7). Widzialnym znakiem obecności Chrystusa w zgromadzeniu liturgicznym jest również samo zgromadzenie, zgodnie z zapowiedzią Zbawiciela: „Gdzie są dwaj albo trzej zebrani w imię moje, tam jestem pośród nich” (Mt 18,20). To właśnie Syn Boży, przez swego Ducha, w każdej chwili urzeczywistnia jedność wszystkich członków swego Ciała⁴⁶. Chrystus obecny jest w swoim Kościele także w czynnościach liturgicznych. Pomimo tego, iż czynności te fizycznie wykonują członkowie ludu Bożego, to jednak głównym działającym jest Zbawiciel. Liturgia zawsze jest Jego dziełem, a On w swej łaskawości i z miłości do człowieka pozwala się włączyć we własną ofiarę swoim wyznawcom. Chrystus jest obecny w zgromadzeniu liturgicznym również w: swoim Słowie, sprawowanych sakramentach oraz w osobie odprawiającego Mszę Świętą kapłana („Ten sam, który kiedyś ofiarował się na krzyżu, obecnie ofiaruje się przez posługę kapłanów” [SC 7; zob. KKK 1088]).

2. Celebracja Eucharystii – piękno liturgii

Sobór Trydencki stwierdza, iż „eucharystyczna ofiara jest przede wszystkim dziełem samego Chrystusa”⁴⁷, ale dodaje jednocześnie, iż celebracja liturgiczna jest *actio Christi et populi Dei hierarchice ordinati* oraz *actus Christi et Ecclesiae*⁴⁸. W liturgii eucharystycznej „Chrystus wypełnia swój urząd kapłański nie tylko w Kościele, którego jest Głową, ale także razem z Kościołem, jako swoim ciałem. Dlatego liturgia jest zawsze *actio Christi et Ecclesiae*. Głównym działającym jest jednak zawsze Chrystus, jako jedyny pośrednik między Bogiem i ludźmi (1Tm 2,5; LG 28)”⁴⁹. Liturgia jest zatem zawsze dziełem Chrystusa – Kapłana, w które włącza On swoje Ciało – Kościół. Nie jest więc ona jedynie „zbiorem uporządkowanych modlitw według określonego klucza. To dzieło samego Chrystusa i Jego Mistycznego Ciała, czyli Kościoła, którego On jest Głową”⁵⁰. Lud Boży celebrowe liturgię zawsze *in persona Ecclesiae* (por. SC 7). Z tego względu liturgiczne czynności Chrystusa są równocześnie czynnościami całego Kościoła (por. SC 26). Tak więc Chrystus wraz z całym swoim Kościołem, tworzącym jeden Lud Boży, jest podmiotem liturgii⁵¹. Celebracja liturgiczna nie może być zatem dziełem wyłącznie samego Ludu Bożego, gdyż – jak stwierdza J. Ratzinger – „liturgia albo jest dziełem Boga, albo jej w ogóle nie ma”⁵².

⁴⁴ Sobór Trydencki, Sesja 13, Kanon 1, DS 1651; zob. KKK 1374.

⁴⁵ Św. Tomasz z Akwinu, *Summa theologiae*, III, 73, 3; zob. KKK 1374.

⁴⁶ Por. J. Królikowski, *Zgromadzenie liturgiczne...*, dz. cyt., s. 38; por. SC 26.

⁴⁷ Cyt. za: Cz. Krakowiak, *Zgromadzenie liturgiczne...*, dz. cyt., s. 170.

⁴⁸ Por. tamże.

⁴⁹ Tamże, s. 169.

⁵⁰ J. Dąbiec, *Celebracja eucharystyczna w dokumentach liturgicznych*, w: „*Zgromadzeni na świętej wieczerzy*”..., dz. cyt., s. 43.

⁵¹ Por. Cz. Krakowiak, *Zgromadzenie liturgiczne...*, dz. cyt., s. 169.

⁵² J. Ratzinger, *Opera Omnia*, t. XI *Teologia Liturgii*, Lublin 2012, s. 520.

W liturgii eucharystycznej dokonuje się zarówno uświęcenie człowieka, jak i uwielbienie Boga (por. SC 10). W sprawowaniu Mszy Świętej „osiąga szczyt działanie, przez które Bóg w Chrystusie uświęca świat, oraz kult, jaki ludzie oddają Ojcu, wielbiąc Go przez Chrystusa, Syna Bożego, w Duchu Świętym” (OWMR 16). Działanie Boże uprzedza tu czynności Kościoła. Potwierdza to J. Ratzinger, który głosi, że „wraz z tym pierwszeństwem Boga i Jego działania, szukającego nas w ziemskich znakach, pojawia się uniwersalizm i powszechne otwarcie liturgii, której nie można pojmować w kategoriach wspólnotowych, lecz tylko w kategoriach Ludu Bożego i Ciała Chrystusa”⁵³.

Liturgia jest służbą pełnioną na rzecz Boga oraz na rzecz ludzi, a także najważniejszą „przestrzenią” doświadczania misterium Boga na drodze wejścia w głębię Jego zbawczej miłości. Jako czynność święta „w ogólności jest sama sobą na podstawie tego, że nie podlega samowoli tych, którzy ją sprawują”⁵⁴. Nie jest ona nigdy własnością kogokolwiek, nie należy do żadnego uczestnika celebracji – ani do celebransa, ani do wspólnoty. Musi być zatem odprawiana w odpowiedni sposób, z wiernym zachowaniem norm liturgicznych, którym winni poddać się wszyscy uczestnicy zgromadzenia liturgicznego – zarówno kler, jak i laikat⁵⁵. Zasady te w swoim najgłębszym znaczeniu są przejawem autentycznej eklesjalności Eucharystii. O ich ważkości przekonał się św. Paweł Apostoł, który w swoim liście skierowanym do wspólnoty

w Koryncie, napominał jej członków z powodów uchybień w ich celebracjach (zob. 1Kor 11,17-34). Także współczesną wspólnotę Kościoła winna cechować troska o posłuszeństwo regułom liturgicznym. Wskazuje na to Ojciec Święty Jan Paweł II, mówiąc, że: „kapłan, który wiernie sprawuje Mszę Świętą według norm liturgicznych, oraz wspólnota, która się do nich dostosowuje, ukazują w sposób dyskretny, lecz wymowny swą miłość do Kościoła” (EE 52).

Liturgia, jako skarb „dany” Kościołowi, wymaga także tego, by była celebrowana w sposób godny, uroczysty i piękny. Píše o tym w swojej posynodalnej adhortacji apostołskiej *Sacramentum Caritatis* papież Benedykt XVI, który stwierdza, że: „związek pomiędzy tajemnicą, w którą się wierzy, i tajemnicą, którą się celebruje, wyraża się w sposób szczególny w teologicznej i liturgicznej wartości piękna” (SCa 35). Piękno (sztuka) celebracji liturgii, którą określa się mianem: *ars celebrandi*, jest „manifestacją wiary i szacunku do wielkiej tajemnicy wiary!”⁵⁶. Używając w kontekście *ars celebrandi* terminu „sztuka”, który jednoznacznie kojarzy się z działaniem ludzkim, należy pamiętać, by w tym przypadku nie umniejszać istotnej roli Boskiego elementu, gdyż w liturgii zawsze pierwszym działającym jest Jezus Chrystus⁵⁷. *Ars celebrandi* polega na godnym przygotowaniu i sprawowaniu liturgii, według określonych norm⁵⁸, bez niepotrzebnego pośpiechu. Chodzi tu, m.in. o dostojne wykonywanie czynności liturgicznych (śpiew, czytania, postawy, gesty, procesja z darami

⁵³ Tamże.

⁵⁴ Tamże, s. 580.

⁵⁵ Zob. OWMR; *Praenotanda do Ordo Lectionum Missae*.

⁵⁶ W. Skworec, *Słowo wstępne...*, dz. cyt., s. 6-7.

⁵⁷ Por. M. Ranjith, „*Ku sztuce celebracji w liturgii*”. *Przemówienie wygłoszone w czasie konferencji poświęconej liturgii*, St. Louis (USA), 8 listopada 2008 r.

⁵⁸ Papież Benedykt XVI podkreśla, że: „*Ars celebrandi* wypływa z wiernego posłuszeństwa wobec norm liturgicznych w całej ich spójności” (SCa 38).

eucharystycznymi itd.), używanie pięknych szat i naczyń liturgicznych, godziwy wystrój świątyni czy elegancki ubiór wiernych świeckich. Troska o piękną i godną celebrację liturgii jest obowiązkiem i jednocześnie stałym zadaniem całego Kościoła⁵⁹. W *ars celebrandi* mieści się również *ars praesidendi*, czyli sztuka (umiejętność) przewodniczenia, która w porównaniu do *ars celebrandi* dotyczy jedynie kapłana, który przewodniczy liturgii. Podczas gdy *ars celebrandi* odnosi się do całego zgromadzenia liturgicznego, a więc głównego celebransa oraz koncelebransów⁶⁰ liturgii, czyli wszystkich jej uczestników liturgii⁶¹.

Sztuka celebracji (*ars celebrandi*) jawi się jako najlepszy warunek aktywnego uczestnictwa w liturgii (*actuosa participatio*) (por. SCa 38). Dlatego Ojciec Święty Benedykt XVI uwróżliwia na „konieczność przezwyciężenia wszelkiego możliwego oddzielenia *ars celebrandi*, to znaczy sztuki właściwego celebrowania od pełnego, czynnego i owocnego uczestnictwa wszystkich wiernych” (SCa 38). To właśnie piękna i harmonijnie celebrowana liturgia zachęca jej uczestników do aktywnego włączenia się w nią. Osobiste zaangażowanie umożliwiła wiernym udzielenie odpowiedzi „na tajemnicę, którą się celebruje, poprzez dar złożony Bogu z własnego życia, w jedności z ofiarą Chrystusa daną dla zbawienia

całego świata” (SCa 64). Papież Benedykt XVI wskazuje, że *actuosa participatio* jest „wezwaniami do całkowitego włączenia się w samo *actio* Chrystusa Najwyższego Kapłana”⁶², które wymaga od uczestników liturgii jedynie całkowitego zanurzenia się w Zbawicielu. W ten sposób *actuosa participatio* staje się „jednym działaniem, które jest jednocześnie Jego i naszym działaniem – naszym z racji bycia «jednym ciałem i duchem z Nim»”⁶³. Prawdziwe uczestnictwo (*actuosa participatio*) winno polegać na tym, by to wszystkiego, co czynimy w sprawowanej liturgii, pomagało nam osiągnąć tę więź ze Zmartwychwstałym Chrystusem, a poprzez to włączyć się w Jego uświęcającą ofiarę, składaną Bogu Ojcu za grzechy świata. W ten sposób będziemy mieli możliwość doświadczania zbawczych skutków tej żertwy⁶⁴. Tak więc „sedno *ars celebrandi* jest nie tyle sprawą szeregu połączonych ze sobą czynności w harmonijnej jedności, ile głęboką wewnętrzną komunią z Chrystusem – sztuką podporządkowania się Chrystusowi, Najwyższemu Kapłanowi i Jego ofiarnemu i zbawczemu *actio*”⁶⁵. Benedykt XVI podkreśla, że: „Piękno liturgii jest częścią tej tajemnicy; ona jest najwyższym wyrazem chwały Bożej i stanowi, w pewnym sensie, otwarcie się Nieba ku ziemi. (...) Piękno nie jest więc jedynie czynnikiem dekoracyjnym liturgii;

⁵⁹ Por. *Troska o piękno celebracji według „Redemptionis Sacramentum”*, <http://ministranci.diecezja-pelplin.pl/czytelnia/17-troska-o-piekno-celebracji-wedlug-redemptionis-sacramentum>, data dostępu: 22.08.2020.

⁶⁰ Główny celebrans nie sprawuje liturgii eucharystycznej dla ludu, ale z ludem (por. J. Bartoszek, „Zgromadzeni na świętej wieczerzy”. *Schemat Programu Duszpasterskiego na rok 2020/2021*, w: „Zgromadzeni na świętej wieczerzy”..., dz. cyt., s. 15-16).

⁶¹ Por. B. Nadolski, *W poszukiwaniu etosu przewodniczenia liturgii*, w: *Ars celebrandi. Materiały z sympozjum liturgicznego w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego (29 kwietnia 2003 r.)*, red. B. Nadolski, Katowice 2003, s. 67; A. Sorrentino, *Sztuka przewodniczenia celebracjom liturgicznym. Praktyczne sugestie dla kapłanów*, (przeł. P. Cembrowicz), Kraków 2001, s. 43-47; J. Bartoszek, „Zgromadzeni na świętej wieczerzy”. *Schemat...*, dz. cyt., s. 15-16.

⁶² M. Ranjith, „*Ku sztuce celebracji w liturgii*”..., dz. cyt.

⁶³ Cyt. za: tamże; zob. Ratzinger J., *Duch liturgii*, San Francisco 2000, s. 171.

⁶⁴ Por. M. Ranjith, „*Ku sztuce celebracji w liturgii*”..., dz. cyt.; Ratzinger J., *Duch liturgii*, dz. cyt., s. 171.

⁶⁵ M. Ranjith, „*Ku sztuce celebracji w liturgii*”..., dz. cyt.

ono jest jej elementem konstytutywnym, gdyż jest atrybutem samego Boga i Jego Objawienia. Wszystko to winno sprawić, byśmy byli świadomi, jaką należy zachować uwagę, by liturgia jaśniała zgodnie z jej właściwą naturą” (SCa 35).

Aby godnie celebrować liturgię, należy być do niej odpowiednio przygotowanym. Niezwykle ważne jest tu właściwe wychowanie do *ars celebrandi* i *actuosa participado*. Ojciec Święty Benedykt XVI stwierdza, iż: „należy rozwijać wychowanie w wierze eucharystycznej, która uzdalnia wiernych do osobistego przeżywania tego, co się celebruje” (SCa 64) i dodaje, że: „najlepszą katechezą o Eucharystii jest sama Eucharystia dobrze celebrowana” (SCa 64), gdyż ma ona „z samej swej istoty pedagogiczną zdolność wprowadzania wiernych w pojmowanie celebrowanej tajemnicy” (SCa 64). Katecheza przygotowująca do właściwego sprawowania liturgii nosi miano katechezy mistagogicznej. Jej zadaniem „jest nie tyle informować, ile wzbudzić i kształtować wrażliwość wiernych na język znaków i gestów, które w połączeniu ze słowem stanowią obrzęd” (SCa 64). Winna ona również „ukazać wiernym znaczenie obrzędów w powiązaniu z życiem chrześcijańskim we wszystkich jego wymiarach, pracy i zaangażowań, myśli i uczuć, aktywności i wypoczynku (...) [oraz pouczyć] o związku tajemnic celebrowanych w obrzędzie z odpowiedzialnością misyjną wiernych” (SCa 64).

Zadanie odpowiedniego przygotowania wiernych do właściwego zaangażowania w sprawowanie liturgii spoczywa na hierarchach Kościoła. Mistagog-formator „nie tyle poucza, co sam podąża za Chrystusem

i wprowadza na tę drogę innych, by iść dalej razem”⁶⁶. To właśnie do takich osób swoje słowa skierował papież Jan Paweł II, prosząc ich, aby przeprowadzali „katechezę «mistagogiczną», tak drogą Ojcom Kościoła, która dopomaga do odkrywania znaczenia gestów i słów Liturgii oraz dopomaga wiernym przechodzić od znaków do tajemnicy i zanurzać się w niej całą swoją egzystencją” (*Mane nobiscum Domine*, 17 [dalej: MND]). I przypomina im, że ich zadaniem w szczególności jest „troska o godne sprawowanie celebracji, z uwzględnieniem potrzeb różnych grup osób: dzieci, młodzieży, dorosłych, starców, niepełnosprawnych. Wszyscy powinni czuć, że jest dla nich miejsce w naszych zgromadzeniach, dzięki czemu będą mogli poznać atmosferę panującą w pierwszej wspólnocie wierzących: «Trwali oni w nauce Apostołów i we wspólnocie, w łamaniu Chleba i w modlitwach» (Dz 4,42)”⁶⁷. Osoby pouczające innych o sztuce celebracji oraz o aktywnym zaangażowaniu w liturgię, a poprzez to wprowadzające je w misterium chrześcijańskie, winny być nie tylko nauczycielami, ale przede wszystkim świadkami (por. SCa 64; Paweł VI, *Evangelii nuntiandi*, 41 [dalej: EN]).

3. Uczestnictwo w liturgii Mszy Świętej

Ojciec Święty Benedykt XVI stwierdza, że „im żywsza jest wiara eucharystyczna w Ludzie Bożym, tym głębsze jest jego uczestnictwo w życiu kościelnym poprzez świadome przyłgnięcie do misji, jaką Chrystus powierzył swoim uczniom” (SCa 6). Należyty udział w celebrowanej liturgii wymaga od jej uczestników zaangażowania zarówno wewnętrznego, jak i zewnętrznego.

⁶⁶ A. Sielepin, *Między „źródłem”, a „szczytem” Szkice z duchowości liturgicznej*, Kraków 2004, s. 181; por. J. Bartoszek, „Zgromadzeni na świętej wieczery”. *Schemat...*, dz. cyt., s. 16-17.

⁶⁷ Jan Paweł II, *List apostolski w 40. rocznicę ogłoszenia Konstytucji Soborowej o liturgii świętej „Sacrosanctum Concilium”*, 12.

Osobiste zaangażowanie wiernego pozwoli mu „odpowiedzieć na tajemnicę, którą się celebduje, poprzez dar złożony Bogu z własnego życia, w jedności z ofiarą Chrystusa daną dla zbawienia całego świata”⁶⁸.

Postawa wewnętrznego zaangażowania podczas sprawowanej liturgii wymaga, jako warunku koniecznego, od jej uczestników – zarówno kapłanów, jak i wiernych – głębokiej pobożności, pełnego skupienia i całkowitej pokory, a także zmysłu „osłupienia” wobec celebrowanych wielkich Bożych tajemnic⁶⁹. Z kolei zewnętrzne zaangażowanie winno być: świadome, czynne, pełne, pobożne i owocne, gdyż tego wymaga sama natura liturgii (por. SC 11 i 14). Należyty udział w celebrowanej liturgii obejmuje więc zarówno duszę, jak i ciało (OWMR 18).

Świadome uczestnictwo polega na zrozumieniu tego, że udział w liturgii jest przywilejem, prawem i zaszczytem, a nie obowiązkiem czy przymusem wynikającym z Dekalogu i przykazania kościelnego. To także przystąpienie do celebracji liturgicznej z odpowiednim usposobieniem duszy oraz z myślami, które są uzgodnione ze słowami (por. SC 11). Świadome uczestnictwo zakłada również postawę wolności uczestników liturgii oraz chęć podejmowania przez nich właściwych im funkcji liturgicznych. O zadaniach tych mówi konstytucja Soboru Watykańskiego II o liturgii świętej *Sacrosanctum concilium*, która stwierdza, że: „wszyscy, czy to wyświęceni szafarze, czy to świeccy wierni, pełniący swój urząd posługi lub swoją funkcję, winni wykonywać tylko to wszystko, co należy

do nich z natury rzeczy i na mocy przepisów liturgicznych” (SC 28)⁷⁰. Podstawę wyróżnienia funkcji liturgicznych stanowią po pierwsze sakramentalne święcenia kapłańskie, po drugie zaś – określona powinność liturgiczna⁷¹.

Ponieważ Jezus Chrystus – główny celebrans postanowił włączyć w swoją ofiarę swój Kościół, dlatego też pozwoili członkom swego Ciała, aby w czasie Eucharystii mogli się podzielić funkcjami liturgicznymi oraz podejmować się ich realizacji (por. KKK 1187-1188). Z tego względu uczestnicy celebacji liturgicznej nie mogą być biernymi gapiami, niemo oglądającymi to, co dzieje się w kościele, ale winni być aktywnie zaangażowanymi jej podmiotami. Czynne uczestnictwo wiąże się więc z przyjęciem na siebie jakiejś jej części, wypełnieniem jakiejś funkcji, zgodnie ze swoimi uprawnieniami (kapłan, ministranci, schola, lektorzy, psalmiści itd.). Przejawia się również w udziale w formułach liturgicznych – odpowiedzi w dialogu z kapłanem, śpiewy czy modlitwy. To także przyjmowanie odpowiednich postaw i wykonywanie właściwych gestów. Dopiero należąta współpraca wszystkich uczestników celebacji liturgicznej oddaje całe piękno liturgii, ukazując przy tym jej zintegrowaną harmonię⁷². Ojciec Święty Pius XII zachęcał: „niechaj lud chrześcijański tak czynnie uczestniczy w liturgii, aby się rzeczywiście przejął świętą akcją, w której kapłan, ten zwłaszcza, który zajmuje się duszpasterstwem w powierzonej mu parafii, zjednoczony z ludowym zebraniem, oddaje należną cześć Bogu przedwiecznemu” (*Mediator Dei*). Z kolei Benedykt XVI

⁶⁸ J. Bartoszek, „Zgromadzeni na świętej wieczery”. *Schemat...*, dz. cyt., s. 16.

⁶⁹ Por. M. Ranjith, „*Ku sztuce celebacji w liturgii*...”, dz. cyt.

⁷⁰ Por. M. Kołodziej, *Natura liturgii i jej miejsce w życiu Kościoła, miejscowej wspólnoty parafialnej i w osobistym życiu chrześcijanina*, <https://liturgiaecclesiae.pl/tl/Natura-liturgii-i-jej-miejsce-w-%26%23380%3BByciu-Ko%26%23347%3Bcio%26%23322%3Ba%2C.htm>, data dostępu: 22.08.2020.

⁷¹ Por. *Funkcje w zgromadzeniu liturgicznym*, <http://fara.rawicza.pl/liturgia/wprowadzenie-do-liturgii/funkcje-w-zgromadzeniu-liturgicznym.html>, data dostępu: 22.08.2020.

⁷² Por. M. Kołodziej, *Natura liturgii...*, dz. cyt.

uważa, że czynne uczestnictwo „winno być rozumiane w sensie głębszym, poczynawszy od większej świadomości tajemnicy, która jest celebrowana, aż do jej związku z codzienną egzystencją” (SCa 52). Papież przestrzega jednocześnie, że „nie można oczekiwać czynnego uczestnictwa w liturgii eucharystycznej, jeśli przystępuje się do niej w sposób płytki, bez stawiania sobie pytań dotyczących własnego życia. Takiej wewnętrznej dyspozycji sprzyja, na przykład, skupienie i cisza, przynajmniej przez chwilę przed rozpoczęciem liturgii, post i, jeśli to jest konieczne, spowiedź sakramentalna. Serce pojednane z Bogiem uzdalnia do prawdziwego uczestnictwa” (SCa 55).

Pełne uczestnictwo w liturgii to nie tylko obecność na Mszy Świętej w świątyni, to nawet nie tylko duchowe zespolenie się ze Zmartwychwstałym Chrystusem, ale to także cielesne zjednoczenie się z Nim poprzez przyjęcie Jego Ciała w Komunii Świętej. To właśnie ona jednoczy wiernych z ofiarą przebłagalną Zbawiciela, dzięki czemu mogą oni składać samych siebie Bogu w darze. Przyjęcie prawdziwego Ciała i prawdziwej Krwi Zbawiciela jest więc najdoskonalszym, a w związku z tym najpełniejszym udziałem w liturgii eucharystycznej⁷³. Papież Benedykt XVI nie ma wątpliwości, iż „pełne uczestnictwo w Eucharystii występuje wtedy, kiedy osobiście przystępuje się do ołtarza, aby przyjąć Komunię Świętą (...) Nawet wtedy, kiedy nie jest możliwe przystąpienie do sakramentalnej Komunii, uczestnictwo we Mszy Świętej pozostaje konieczne, ważne, znaczące i owocne. W tej sytuacji dobrze jest

żyć pragnienie pełnego zjednoczenia z Chrystusem, za pomocą, na przykład, praktyki komunii duchowej” (SCa 55). Pobożne uczestnictwo w liturgii to uczestnictwo płonące rdzeniem chrześcijańskiego życia – wiarą, nadzieją i miłością (por. OWMR 18). Pobożność łączy się z gotowością do ofiary oraz posłuszeństwem i oddaniem się Bogu. Jest to także pełne ufnosci przyjmowanie z wiarą wszystkiego, co Stwórca dopuszcza. Pobożny chrześcijanin nawet jeśli w danej chwili nie rozumie, dlaczego Bóg go doświadcza i trudno jest mu to przyjąć, to jednak wie, że Stwórca ma w tym swój plan i ma nadzieję, że wszystko to doprowadzi go ostatecznie do obiektywnego dobra⁷⁴.

Owocne uczestnictwo w celebrowanej liturgii jest związane ze stałym wzrastaniem wiernych w świętości (por. OWMR 5). Źródłem tej świętości jest pełne zjednoczenie z Chrystusem poprzez przyjęcie Komunii Świętej, a także dar Ducha Świętego⁷⁵. Wzrastanie w świętości, a także „każdy krok ku świętości, każde działanie ewangelizacyjne oraz osobista duchowość powinna czerpać potrzebną siłę z Eucharystii. Chrześcijańskie życie, duchowość chrześcijańska winny stawać się eucharystycznymi. Aby „uczynić eucharystycznym życie chrześcijańskie wierni powinni Eucharystię coraz bardziej poznawać, by ją bardziej kochać i w konsekwencji nią żyć”⁷⁶. Zatem to, co zostało przeżyte w czasie Eucharystii musi znaleźć swoje przedłużenie w życiu codziennym chrześcijanina, który winien być świadkiem Chrystusa w środowisku, w którym żyje. Prawdziwie owocne uczestnictwo wiernego w liturgii przejawia się

⁷³ Por. tamże.

⁷⁴ Por. tamże.

⁷⁵ Por. D. Kwiatkowski, *Kult adoracji eucharystycznej źródłem autentycznych chrześcijańskich postaw moralnych*, „Teologia i Moralność” 2017, vol. 12, t. 2, nr 22, s. 259.

⁷⁶ Tamże, s. 259-260; zob. XI Zwyczajne Zgromadzenie Biskupów, *Eucharystia: źródło i szczyt życia i posłannictwa Kościoła*. Zarys, Watykan 2004, 2.

w jego gotowości do: niesienia pomocy bliżnim (diakonia), spełniania uczynków miłosierdzia, wybaczenia innym i pojednywania się z nimi oraz w chęci: spełniania dobrych uczynków, podobania się Bogu, oddaniu się Kościołowi, a także w należyтым sposobie bycia i woli życia prawdziwie chrześcijańskiego oraz w apostołskim świadectwie o Zmartwychwstałym Chrystusie, zgodnie ze swoim powołaniem i otrzymanymi charyzmatami⁷⁷.

Zakończenie

Zgromadzenie liturgiczne jest częścią i reprezentantem całego Kościoła powszechnego, symbolem obecności Chrystusa w swoim Kościele oraz znakiem powszechnej miłości Boga i powszechności Jego dzieła zbawienia. Tworzą go członkowie ludu Bożego – wierni świeccy pod przewodnictwem przedstawiciela hierarchii Kościoła.

Jego celem jest celebrowanie, wraz z Chrystusem – głównym celebrantem, świętych czynności liturgicznych, przede wszystkim liturgii eucharystycznej. Lud Boży celebrowa liturgię, a to go kształtuje. Liturgia, jako służba pełniona na rzecz Boga i na rzecz ludzi, wymaga zaangażowania się w nią jej uczestników, gdyż jedynie ich pełna współpraca sprawi, że będzie ona przeprowadzona w sposób piękny, godny, uroczysty i harmonijny. Świadome i aktywne uczestnictwo w niej wymaga od jej członków wewnętrznego i zewnętrznego przygotowania, które można osiągnąć dzięki permanentnej formacji teologiczno-pastoralnej i liturgicznej. Właściwie sprawowana liturgia może sprawić, iż wierni uczynią Eucharystię centrum i sercem swojego życia, a poprzez to doprowadzić ich do spotkania ze Zmartwychwstałym Chrystusem, co z kolei przybliży ich do świętości.

Bibliografia

- Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 2019.
Ogólne Wprowadzenie do Mszału rzymskiego, Poznań 2006.
Praenotanda, in: *Ordo Lectionum Missae*, Vatican 1981, p. 12-17.
 Sobór Watykański II, *Gaudium et spes*, Watykan, 7 grudnia 1965 r.
 Sobór Watykański II, *Lumen gentium*, Watykan, 21 listopada 1964 r.
 Sobór Watykański II, *Unitatis redintegratio*, Watykan, 21 listopada 1964 r.
 Paweł VI, *Evangelii nuntiandi*, Watykan, 8 grudnia 1975 r.
 Jan Paweł II, *Dies Domini*, Watykan, 31 maja 1998 r.
 Jan Paweł II, *List apostołski w 40. rocznicę ogłoszenia Konstytucji Soborowej o liturgii świętej „Sacrosanctum Concilium”*, Watykan, 4 grudnia 2003 r.
 Jan Paweł II, *Mane nobiscum Domine*, Watykan, 7 października 2004 r.
 Benedykt XVI, *Deus caritas est*, Watykan, 25 grudnia 2005 r.
 Święta Kongregacja Obrzędów, *Eucharisticum misterium*, Watykan, 25 maja 1967 r.
 XI Zwyczajne Zgromadzenie Biskupów, *Eucharystia: źródło i szczyt życia i posłannictwa Kościoła. Zarys*, Watykan 2004.
 Bartoszek J., „Zgromadzeni na świętej wieczerzy”. Schemat Programu Duszpasterskiego na rok 2020/2021, w: „Zgromadzeni na świętej wieczerzy”. Program duszpasterski Kościoła w Polsce na rok 2020/2021. Zeszyt teologiczno-pastoralny, Katowice 2020, s. 13-22.

⁷⁷ Por. Święta Kongregacja Obrzędów, *Eucharisticum misterium*, 13 [dalej: EM]; M. Kołodziej, *Natura liturgii...*, dz. cyt.

- Cichy S., *Zgromadzenie liturgiczne podstawowym znakiem odnowionej liturgii*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 1978, nr 11, s. 43-52.
- Congar Y., *Wezwani do życia*, tłum. A. Ziemiński, Paryż-Kijów-Kraków 1999.
- Dąbiec J., *Celebracja eucharystyczna w dokumentach liturgicznych*, w: „Zgromadzeni na świętej wieczerzy”. Program duszpasterski Kościoła w Polsce na rok 2020/2021. Zeszyt teologiczno-pastoralny, Katowice 2020, s. 43-58.
- Francis M., *L'assemblea liturgica*, w: *Scientia liturgica. Manuale di Liturgia*, dir. di A.J. Chupungco, t. 2: *Liturgia fondamentale*, Casale Monferrato 1998.
- Grelot P., *Introduzione al Nuovo Testamento*, t. 9: *La liturgia nel Nuovo Testamento*, Roma 1992.
- Gryglewicz F., *Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, Poznań 1959.
- Grześkowiak J., *Chrystus – Kościół – liturgia*, „Rocznik Teologii Katolickiej” 1976, t. 23, z. 6, s. 5-27.
- Lemański J., *Księga Wyjścia. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, Częstochowa 2009.
- Kołodziej M., *Biblijne korzenie zgromadzenia liturgicznego*, „Perspectiva». Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne” 2009, r. VIII, t. 2, z. 15, s. 76-91.
- Kozyra J., *Zgromadzenia liturgiczne w listach Nowego Testamentu i w Apokalipsie*, w: *Natura i cechy zgromadzenia liturgicznego*, red. A. Żądło, Katowice 2010, s. 51-101.
- Krakowiak Cz., *Zgromadzenie liturgiczne jako podmiot celebracji*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 1989, t. 42, nr 3, s. 168-178.
- Królikowski J., *Zgromadzenie liturgiczne – podstawy biblijne i patrystyczne*, w: „Zgromadzeni na świętej wieczerzy”. Program duszpasterski Kościoła w Polsce na rok 2020/2021. Zeszyt teologiczno-pastoralny, Katowice 2020, s. 25-41.
- Kwiatkowski D., *Kult adoracji eucharystycznej źródłem autentycznych chrześcijańskich postaw moralnych*, „Teologia i Moralność” 2017, vol. 12, t. 2, nr 22, s. 259-272.
- Łabendowicz S., *Katecheza – wymiar biblijny, eklesjalny, liturgiczny, egzystencjalny, ekumeniczny*, w: *Leksykon pedagogiki religii*, red. C. Rogowski, Warszawa 2007, s. 264-274.
- Malina A., *Idea zgromadzenia w pismach narracyjnych Nowego Testamentu*, w: *Natura i cechy zgromadzenia liturgicznego*, red. A. Żądło, Katowice 2010, s. 32-50.
- Margański B., *Rola zgromadzenia liturgicznego w Kościele lokalnym*, „Tarnowskie Studia Teologiczne” 1982, t. 10, s. 324-335.
- Nadolski B., *W poszukiwaniu etosu przewodniczenia liturgii*, w: *Ars celebrandi. Materiały z sympozjum liturgicznego w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego (29 kwietnia 2003 r.)*, red. B. Nadolski, Katowice 2003, s. 66-79.
- Nicholson E.W., *The Covenant Ritual in Exodus XXIV 3-8*, „Vetus Testamentum” 1982, nr 32, s. 80-83.
- Paciorek A., *List do Hebrajczyków. Tłumaczenie, wstęp i komentarz*, Lublin 1998.
- Popielewski W., *Obecność Chrystusa Baranka w liturgicznym zgromadzeniu wspólnoty*, „Poznańskie Studia Teologiczne” 2001, t. 10, s. 55-72.
- Ranjith M., „*Ku sztuce celebracji w liturgii*”. Przemówienie wygłoszone w czasie konferencji poświęconej liturgii, St. Louis (USA), 8 listopada 2008 r.
- Ratzinger J., *Duch liturgii*, San Francisco 2000.
- Ratzinger J., *Opera Omnia*, t. XI *Teologia Liturgii*, Lublin 2012.
- Rosik M., *Pierwszy List do Koryntian. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, Częstochowa 2009.
- Sielepin A., *Między „źródłem” a „szczytem” Szkice z duchowości liturgicznej*, Kraków 2004.
- Skworc W., *Słowo wstępne*, w: „Zgromadzeni na świętej wieczerzy”. Program duszpasterski Kościoła w Polsce na rok 2020/2021. Zeszyt teologiczno-pastoralny, Katowice 2020, s. 5-10.
- Sorrentino A., *Sztuka przewodniczenia celebracjom liturgicznym. Praktyczne sugestie dla kapłanów*, (przeł. P. Cembrowicz), Kraków 2001.
- Urbanek B., *Zgromadzenie w Starym Testamencie*, w: *Natura i cechy zgromadzenia liturgicznego*, red. A. Żądło, Katowice 2010, s. 9-31.
- Waloszczyk K., *Zgromadzenie liturgiczne a misterium Kościoła we współczesnej teologii*, „Studia Theologica Varsaviensia” 1974, t. 12, z. 2, s. 15-44.
- Zielasko R., *Parafia jako zgromadzenie eucharystyczne*, „Studia Theologica Varsaviensia” 1968, t. 6, z. 2, s. 75-105.

Funkcje w zgromadzeniu liturgicznym, <http://fara.rawicza.pl/liturgia/wprowadzenie-do-liturgii/funkcje-w-zgromadzeniu-liturgicznym.html>, data dostępu: 22.08.2020.

Kołodziej M., *Natura liturgii i jej miejsce w życiu Kościoła, miejscowej wspólnoty parafialnej i w osobistym życiu chrześcijanina*, <https://liturgiaecclesiae.pl/tl/Natura-liturgii-i-jej-miejsce-w-%26%23380%3Byciu-Ko%26%23347%3Bcio%26%23322%3Ba%2C.htm>, data dostępu: 22.08.2020.

Kołodziej M., *Zgromadzenie liturgiczne, jego natura*, <https://liturgiaecclesiae.pl/tl/Zgromadzenie-liturgiczne%2C-jego-natura.htm>, data dostępu: 22.08.2020.

Kwiatkowski D., *Zgromadzenie liturgiczne*, https://opoka.org.pl/biblioteka/T/TA/TAL/dk_liturgika1.html, data dostępu: 22.08.2020.

Troska o piękno celebracji według „Redemptionis Sacramentum”, <http://ministranci.diecezja-pelplin.pl/czytelnia/17-troska-o-piekno-celebracji-wedlug-redemptionis-sacramentum>, data dostępu: 22.08.2020.

Zgromadzeni na Świętej Wieczerzy

Streszczenie

Celebrowanie Eucharystii jest źródłem i szczytem całego życia chrześcijańskiego (Sobór Watykański II, *Lumen gentium*, nr 11). Zgromadzenie liturgiczne jest podstawowym i powszechnie dostępnym znakiem Kościoła. Ukazuje jego naturę społeczną, hierarchiczną strukturę, powszechność, misyjność i wymiar eschatologiczny. Zgromadzenie liturgiczne jest zebraniem się wiernych świeckich pod przewodnictwem przedstawiciela hierarchii kościelnej w celu celebrowania, wraz z Chrystusem – głównym Kapłanem, czynności liturgicznych. Eucharystia wymaga od jej uczestników odpowiedniego przygotowania i zaangażowania się w nią. Jedynie właściwie celebrowana liturgia pozwoli wiernym czerpać z dóbr z niej płynących.

Słowa kluczowe: zgromadzenie, Eucharystia, liturgia, Msza Święta, celebracja, uczestnictwo, zaangażowanie

Ks. dr hab. Stanisław Łabendowicz, prof. KUL – Instytut Nauk Teologicznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie. ORCID: 0000-0003-1695-2324